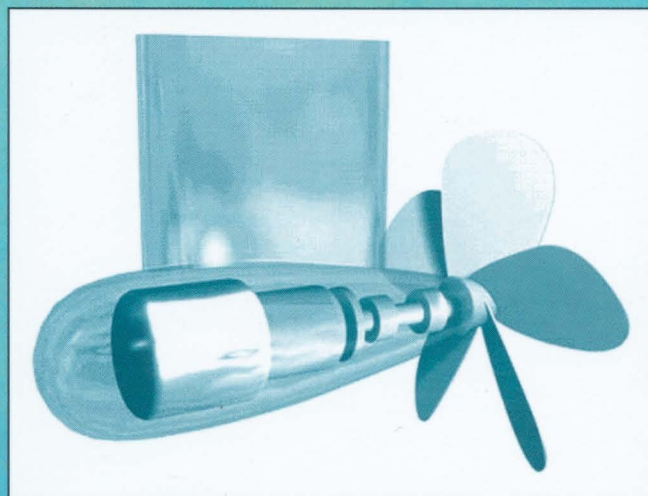

ITN 2003/3

INSTITUT TEHNIČKIH NAUKA
Srpske akademije nauka i umetnosti

Zoran NIKOLIĆ, Gordana POČUČA

***BRODSKE ELEKTRIČNE
MAŠINE I UREĐAJI***

Beograd, 2003.

INSTITUT TEHNIČKIH NAUKA
Srpske akademije nauka i umetnosti

Dr Zoran NIKOLIĆ dipl.inž.el,

Gordana POČUČA dipl.inž.el.

BRODSKE ELEKTRIČNE
MAŠINE I UREĐAJI

Autori	Dr. Zoran NIKOLIĆ, dipl.inž, viši naučni saradnik Gordana POČUČA, dipl.inž
Naslov	BRODSKE ELEKTRIČNE MAŠINE I UREĐAJI
Recenzenti	Prof. Petar MILJANIĆ, dipl.inž, redovan član SANU Prof. Branislav BILEN, dipl.inž, redovan član IAJ
Štampanje odobrio	Upravni odbor Instituta tehničkih nauka SANU
Izdavač	Institut tehničkih nauka SANU Knez Mihailova 35/IV P.O. Box 315, 11.000 Beograd Telefon: 011-636-994; Fax: 011-185-263 E.mail: brod@itn.sanu.ac.yu
Tehnički urednik	Predrag DAKIĆ, inž.maš.
ISBN broj	86-80321-06-0
CIP broj	629.5.035:621.313/314
Zahvalnost	Autori se zahvaljuju Ministarstvu za nauku i tehnologije Srbije koje je finansijski podržalo izdavanje ove monografije
Štampa	Štamparija "Čigoja" Studentski trg 15, 11000 Beograd Telefon: 011- 186-725
Tiraž	300 primeraka

SADRŽAJ:

01.	SPECIFIČNOSTI I KARAKTERISTIKE	ELEKTRIČNE	
	OPREME RADI PRIMENE NA PLOVNIM OBJEKATIMA		1
01.01.	<i>Uticaj okoline</i>		2
01.02.	<i>Klasifikacione ustanove</i>		3
01.03.	<i>Autonomnost i veličina električnog sistema</i>		4
01.04.	<i>Uticajni faktori</i>		5
01.05.	<i>Tehničke karakteristike plovnih objekata</i>		6
01.06.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra brodova</i>		7
01.07.	<i>Literatura</i>		9
02.	TRANSFORMATORI		11
02.01.	<i>Osnovne jednačine za magnetsko kolo</i>		11
02.02.	<i>Princip rada transformatora</i>		14
02.03.	<i>Idealan transformator</i>		16
02.04.	<i>Efektivna vrednost sekundarnog napona transformatora</i>		17
02.05.	<i>Vektorski dijagrami opterećenog i neopterećenog transformatora</i>		18
02.06.	<i>Stepen iskorišćenja transformatora</i>		20
02.07.	<i>Autotransformator</i>		22
02.08.	<i>Merni transformatori</i>		22
02.09.	<i>Trofazni transformatori i sprezanje</i>		24
02.10.	<i>Dalji razvoj transformatora</i>		26
02.11.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra brodova za transformatore</i>		27
02.12.	<i>Literatura</i>		28
03.	SINHRONE MAŠINE		29
03.01.	<i>Princip dobijanja naizmeničnog napona</i>		29
03.02.	<i>Princip rada trofaznog sinhronog brodskog generatora</i>		31
03.03.	<i>Naponske jednačine i dijagrami</i>		33
03.04.	<i>Osnovni delovi sinhronih generatora</i>		34
03.05.	<i>Sinhronizacija brodskih generatora</i>		36
03.06.	<i>Paralelan rad sinhronih brodskih generatora</i>		37
03.07.	<i>Automatsko upućivanje sinhronih generatora u rad</i>		38
03.08.	<i>Sinhroni motori</i>		39
03.09.	<i>Sinhroni motori sa permanentnim magnetima</i>		40

03.10.	<i>Pravila JR brodova za sinhronne generatore</i>	41
03.11.	<i>Literatura</i>	42
04.	ASINHRONE MAŠINE	44
04.01.	<i>Teslino obrtno magnetsko polje</i>	44
04.02.	<i>Princip rada trofaznog asinhronog motora</i>	46
04.03.	<i>Gubici snage i stepen iskorišćenja asinhronog motora</i>	48
04.04.	<i>Motor sa kratkospojenim i namotanim rotorom</i>	50
04.05.	<i>Puštanje u rad asinhronih motora sa namotanim rotorom</i>	50
04.06.	<i>Puštanje u rad motora sa kratkospojenim rotorom</i>	51
04.07.	<i>Puštanje u rad jednofaznih asinhronih motora (kondenzatorski motori)</i>	55
04.08.	<i>Regulacija brzine asinhronih motora</i>	56
04.09.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra brodova za asinhronne mašine</i>	59
04.10.	<i>Literatura</i>	60
05.	JEDNOSMERNE MAŠINE	61
05.01.	<i>Princip rada mašina za jednosmernu struju</i>	61
05.02.	<i>Magnetska reakcija indukta</i>	63
05.03.	<i>Komutacija</i>	65
05.04.	<i>Vrste pobude i označavanje krajeva jednosmernih mašina</i>	66
05.05.	<i>Mašine jednosmerne struje sa rednom pobudom</i>	67
05.06.	<i>Mašine jednosmerne struje sa nezavisnom pobudom</i>	69
05.07.	<i>Mašine jednosmerne struje sa paralelnom (otočnom) pobudom</i>	72
05.08.	<i>Mašine jednosmerne struje sa složenom pobudom</i>	73
05.09.	<i>Dalji razvoj električnih mašina za jednosmernu struju</i>	75
05.10.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra brodova za jednosmerne mašine</i>	75
05.11.	<i>Literatura</i>	77
06.	IZBOR I ZAŠTITA MOTORA ZA BRODSKE ELEKTROMOTORNE POGONE (BEMP)	78
06.01.	<i>Osnovni pojmovi i osobine BEMP – a</i>	78
06.02.	<i>Zagrevanje električnih mašina</i>	80
06.03.	<i>Vrste tipičnih opterećenja</i>	83
06.04.	<i>Uticaj okoline na izbor motora i zaštita elektromotornog pogona</i>	84
06.05.	<i>Zaštita od preopterećenja</i>	85
06.06.	<i>Mehanička zaštita električnih uređaja</i>	87
06.07.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra za elektromotorne pogone</i>	89
06.08.	<i>Literatura</i>	91
07.	STATIČKA I DINAMIČKA STANJA BEMP – a	92
07.01.	<i>Uvod</i>	92
07.02.	<i>Mehanička karakteristika radnih mehanizama</i>	93
07.03.	<i>Mehaničke karakteristike jednosmernih mašina</i>	93

07.04.	<i>Mehaničke karakteristike naizmeničnih mašina</i>	94
07.05.	<i>Statička stabilnost</i>	95
07.06.	<i>Određivanje snage mašine kod BEMP - a u trajnom radu</i>	96
07.07.	<i>Dinamička stabilnost</i>	97
07.08.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra brodova</i>	98
07.09.	<i>Literatura</i>	98
08.	ENERGETSKI PRETVARAČI	100
08.01.	<i>Podela energetske pretvarača</i>	100
08.02.	<i>Osnovni pojmovi o komponentama energetske elektronike</i>	100
08.03.	<i>Princip rada tiristora</i>	101
08.04.	<i>Podešavači naizmeničnog napona</i>	104
08.05.	<i>Srednje vrednosti napona za različite talasne oblike</i>	109
08.06.	<i>Komutacija</i>	110
08.07.	<i>Dalji razvoj energetske elektronike</i>	112
08.08.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra brodova</i>	113
08.09.	<i>Literatura</i>	114
09.	ISPRAVLJAČI (AC/DC pretvarači)	115
09.01.	<i>Monofazni ispravljač sa transformatorom sa srednjom tačkom</i>	115
09.02.	<i>Punoupravljivi monofazni mostni ispravljač</i>	117
09.03.	<i>Poluupravljivi monofazni mostni ispravljač</i>	119
09.04.	<i>Punoupravljivi trofazni mostni ispravljač</i>	122
09.05.	<i>Poluupravljivi trofazni mostni ispravljač</i>	125
09.06.	<i>Literatura</i>	126
10.	ČOPERI (DC/DC pretvarači)	127
10.01.	<i>Čoper spuštač napona</i>	127
10.02.	<i>Čoper podizač napona</i>	129
10.03.	<i>Čoper sa jednim tiristorom</i>	131
10.04.	<i>Čoper sa dva tiristora</i>	134
10.05.	<i>Čoper sa tri tiristora</i>	137
10.06.	<i>Čoper za spuštanje i podizanje napona</i>	140
10.07.	<i>Dalji razvoj čopera</i>	142
10.08.	<i>Literatura</i>	143
11.	INVERTORI (DC/AC pretvarači)	144
11.01.	<i>Monofazni inverter sa transformatorom sa srednjom tačkom</i>	145
11.02.	<i>Monofazni mostni inverter</i>	149
11.03.	<i>Trofazni mostni inverter</i>	152
11.04.	<i>Invertori sa tranzistorima snage</i>	156
11.05.	<i>Literatura</i>	158

12.	CIKLOKONVERTORI (AC/AC pretvarači)	159
12.01.	<i>Monofazni ciklokonvertori sa transformatorom sa srednjom tačkom</i>	159
12.02.	<i>Monofazni ciklokonvertori u mostnoj sprezi</i>	161
12.03.	<i>Trofazni tropulsni ciklokonvertori</i>	165
12.04.	<i>Trofazni šestopulsni ciklokonvertori u mostnoj sprezi</i>	167
12.05.	<i>Ciklokonvertor sa komutacijom preko opterećenja</i>	167
12.06.	<i>Ciklokonvertor sa forsiranom komutacijom</i>	168
12.07.	<i>Envelopski ciklokonvertor</i>	169
12.08.	<i>Literatura</i>	170
13.	ELEKTRIČNA PROPULZIJA BRODA	171
13.01.	<i>Istorijski razvoj električne propulzije brodova</i>	171
13.02.	<i>Osnovne karakteristike električnog pogona broda</i>	173
13.03.	<i>Prekret propelera</i>	175
13.04.	<i>Vrste električne propulzije brodova</i>	177
13.05.	<i>Električna propulzija plovnih objekata</i>	179
13.06.	<i>Električni prenos snage do propelera</i>	181
13.07.	<i>Jednosmerni sistem prenosa snage</i>	186
13.08.	<i>Naizmenično jednosmerni sistem pogona propelera</i>	189
13.09.	<i>Pogon propelera trofaznom naizmeničnom strujom</i>	192
13.10.	<i>Savremeni pogoni brodova</i>	203
13.11.	<i>Savremeni koncept pogona brodova</i>	205
13.12.	<i>Prednosti dizel električnih pogona</i>	207
13.13.	<i>Savremeni pogoni ratnih brodova</i>	210
13.14.	<i>Dalji razvoj električne propulzije</i>	212
13.15.	<i>Elektromagnetske spojnice</i>	213
13.16.	<i>Pravila Jugoslovenskog registra brodova</i>	216
13.17.	<i>Literatura</i>	216
14.	ELEKTRIČNI POGONI PODMORNICA	220
14.01.	<i>Autonomni električni pogoni podmornica</i>	220
14.02.	<i>Dizel električni pogon sa direktnim prenosom snage</i>	223
14.03.	<i>Dizel električni pogon sa električnim prenosom snage na propelere</i>	224
14.04.	<i>Pogonsko postrojenje dizel električnih pogona</i>	226
14.05.	<i>Savremeni pogoni podmornica</i>	229
14.06.	<i>Električni prenos snage kod nuklearnih podmornica</i>	230
14.07.	<i>Torpeda sa električnim pogonom</i>	230
14.08.	<i>AIP – Gorivne ćelije (elektrohemijski generatori)</i>	232
14.09.	<i>Savremene podmornice</i>	234
14.10.	<i>Literatura</i>	236

15.	RAZMAGNETISANJE I KONTROLA BRODSKOG MAGNETIZMA	238
15.01.	<i>Magnetsko polje zemlje</i>	238
15.02.	<i>Magnetsko polje broda</i>	239
15.03.	<i>Merenje brodskog magnetizma</i>	240
15.04.	<i>Razmagnetisanje broda</i>	241
15.04.	<i>Literatura</i>	243
16.	AKTIVNA KATODNA I AKTIVNA VEGETATIVNA ZAŠTITA	244
16.01.	<i>Normalni električni potencijali metala</i>	244
16.02.	<i>Prirodan proces korozije i faktori koji utiču na koroziju</i>	245
16.03.	<i>Pasivna i aktivn katodna zaštita (AKZ)</i>	247
16.04.	<i>Merenje zaštitnog potencijala</i>	249
16.05.	<i>Kriterijum efikasnosti zaštite sistema aktivne katodne zaštite</i>	249
16.06.	<i>Princip rada i osnovne karakteristike aktivne vegetativne zaštite(AVZ)</i>	251
16.07.	<i>Moguće primene u brodogradnji</i>	252
16.08.	<i>Propisi klasifikacionih društava</i>	253
16.09.	<i>Literatura</i>	254
17.	MHD PROPULZIJA	256
17.01.	<i>Princip rada i osnovne karakteristike</i>	256
17.02.	<i>Korisna električna snaga i stepen iskorišćenja</i>	258
17.03.	<i>Istraživanja u oblasti MHD propulzije</i>	259
17.04.	<i>Literatura</i>	260